

Ermin Kuka*¹

PRIMJENA METODA PRIBAVLJANJA PODATAKA U ISTRAŽIVANJU ZLOČINA POČINJENIH TOKOM ORUŽANIH SUKOBA

SAŽETAK

Izvršeni zločini u toku oružanih sukoba predstavljaju empirijsku društvenu pojavu koju je neophodno istraživati i sa teorijskog i sa empirijskog stanovišta. Budući da se radi o empirijskoj društvenoj pojavi, pretežno se koriste empirijske metode istraživanja za pribavljanje podataka. To iz razloga pribavljanja potpunih, tačnih, istinitih, adekvatnih i provjerljivih podataka, a koji se na koncu koriste u istragama i procesuiranjima naredbodavaca i izvršilaca samih zločina. Stoga je primjena empirijskih metoda pribavljanja podataka u istraživanju zločina ključni osnov za potpuna i cijelovita znanstvena istraživanja te društvene pojave, te adekvatna daljnja postupanja u istražnim i sudskim procesima. U tom kontekstu, prezentirana je primjena sljedećih metoda pribavljanja podataka u istraživanju zločina: analiza (sadržaja) dokumenata, ispitivanje, posmatranje, eksperiment, studija slučaja, biografska metoda. Opći je zaključak da primjena ovih metoda pribavljanja podataka pomaže u potpunom sagledavanju i konstruiranju slike o izvršenim zločinima i o osobama koje snose neposrednu ili posrednu odgovornost za takva nečovječna postupanja, kažnjiva međunarodnim pravom i nacionalnim zakonodavstvom država.

175

Ključne riječi: istraživanje, metode, pribavljanje podataka, zločini protiv čovječnosti i međunarodnog prava, procesuiranje

---

¹ Doc. Dr., naučni saradnik, Univerzitet u Sarajevu, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava.

UVOD

Znanstveno istraživanje zločina predstavlja dosta zahtjevno i složeno istraživanje, uz gotovo podjednaku primjenu i zastupljenost i teorijskih i empirijskih znanstvenih istraživanja. Međutim, budući da je fenomen zločina prvenstveno i prevashodno empirijska pojava, to znači da je znanstveno istraživanje zločina pretežno empirijskog karaktera.

Kao posljedica svakog oružanog sukoba² pojavljuju se izvršeni masovni i pojedinačni ratni zločini. Ratni zločin je „međunarodni zločin koji znači teške povrede Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949, to jest, bilo koja od radnji protiv lica ili imovine zaštićenih odredbama relevantnih Ženevske konvencije i druge teške povrede zakona i običaja primjenjivih u međunarodnom oružanom sukobu u uspostavljenim okvirima međunarodnog humanitarnog prava.“³

Da bi se elaborirala navedena tematika, neophodno je prethodno razumijevanje osnovnih termina i pojmove, tj. različitih vrsta i oblika počinjenih zločina. U ovom istraživanju korištene su sljedeće definicije zločina utemeljene na odredbama Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (KZ BiH):

(1) „ratni zločini protiv civilnog stanovništva“⁴ su: a) napad na civilno stanovništvo, naselje, pojedina civilna lica ili lica onesposobljena za borbu, a taj je napad posljedovao smrću, teškom tjelesnom ozljedom ili teškim narušenjem zdravlja ljudi; b) napad bez izbora cilja kojim se pozljeđuje civilno stanovništvo; c) ubijanja, namjerno nanošenje licu snažnog tjelesnog ili duševnog bola ili patnje (mučenje), nečovječno postupanje, biološke, medicinske ili druge naučne eksperimente, uzimanje tkiva ili organa radi transplantacije, nanošenje velikih patnji ili povreda tjelesnog integriteta ili zdravlja; d) raseljenje, preseljenje ili prisilno odnarodnjene ili prevođenje na drugu vjeru; e) prisiljavanje drugog lica, na seksualni odnos ili s njim izjednačenu seksualnu radnju (silovanje), prisiljavanje na prostituciju, primjenjivanje mjera zastrašivanja i terora, uzimanje talaca, kolektivno kažnjavanje, protivpravno odvođenje u koncentracione logore i druga protivzakonita zatvaranja, oduzimanje prava na pravično i nepristrano sudenje, prisiljavanje na službu u neprijateljskim oružanim snagama ili u neprijateljskoj obavještajnoj službi ili upravi; f) prisiljavanje na prinudni

² „Oružani sukob je organizirana upotreba oružane sile između suprotstavljenih, organiziranih oružanih snaga iz različitih država ili unutar iste države (međunarodni ili unutrašnji sukob), pri kojoj je stanje miroljubivih odnosa, suživota i nesmetanog snabdijevanja narušeno zbog upotrebe sile“ (M. Šestanović *et al.*, *Zločini nad djecom Sarajeva u opsadi*, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo 2010, 25).

³ ICTY, član 2; Rimski Statut Međunarodnog krivičnog suda od 17. jula 1998, „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, br. 2, 6. mart 2002, član 8.

⁴ *Krivični zakon Bosne i Hercegovine* („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, broj 3/2003, 32/2003, 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/2006, 8/2010, 47/2014, 22/2015, 40/2015 i 35/2018), član 173.

rad, izglađnjivanje stanovništva, konfiskaciju imovine, pljačkanje imovine stanovništva, protivpravno, samovoljno i vojnim potrebama neopravdano uništavanje ili prisvajanje imovine u velikim razmjerama, uzimanje nezakonite i nesrazmjerno velike kontribucije i rekvizicije, smanjenje vrijednosti domaće novčane jedinice ili protivzakonito izdavanje novca.

(2) „**ratni zločini protiv ranjenika i bolesnika**“⁵ a) lišenje drugih lica života (ubistva), namjerna nanošenja licima snažnog tjelesnog ili duševnog bola ili patnje (mučenja), nečovječno postupanje, biološke, medicinske ili druge naučne eksperimente, uzimanje tkiva ili organa radi transplantacije; b) nanošenje velikih patnji ili ozljeda tijela ili povreda zdravlja; c) protivpravno, samovoljno, vojnim potrebama neopravdano uništavanje ili prisvajanje u velikim razmjerima materijala, sredstava sanitetskog transporta i zaliha sanitetskih ustanova ili jedinica ...

(3) „**ratni zločini protiv ratnih zarobljenika**“⁶ su: a) lišenje drugih lica života (ubistva), namjerna nanošenja licima snažnog tjelesnog ili duševnog bola ili patnje (mučenja), nečovječno postupanje, biološke, medicinske ili druge znanstvene eksperimente, uzimanje tkiva ili organa radi transplantacije; b) nanošenje velikih patnji ili ozljeda tijela ili povreda zdravlja; c) prisiljavanje na službu u neprijateljskim oružanim snagama ili lišavanje prava na pravično i nepristrano sudjenje ...

(4) „**protivpravno ubijanje i ranjavanje neprijatelja**“⁷, kao oblik ratnog zločina, obuhvata svako ubijanje ili ranjavanje neprijatelja koji je odložio oružje ili se bezuslovno predao ili nema sredstava za odbranu.

(5) „**protivpravno oduzimanje stvari od ubijenih i ranjenih na ratištu**“⁸ kao oblik zločina obuhvata protivpravno oduzimaju stvari od ubijenih ili ranjenih na ratištu, ili ko učini takvo oduzimanje.

(6) „**povrede zakona ili običaja ratovanja**“⁹ uključuju: a) upotrebu bojnih otrova ili drugih ubojnih sredstava s ciljem izazivanja nepotrebne patnje; b) bezobzirno razaranje gradova, naselja ili sela ili pustošenje koje nije opravdano vojnim potrebama; c) napad ili bombardovanje bilo kojim sredstvima nebranjениh gradova, sela, nastambi ili zgrada; d) pljenidbu, uništavanje ili namjerno oštećenje ustanova namijenjenih vjerskim, dobrotvornim ili obrazovnim potrebama, nauci i umjetnosti, istorijskih spomenika i naučnih i umjetničkih djela; e) pljačku javne ili privatne imovine.

Pod zločinom izvršenim tokom oružanih sukoba se podrazumijevaju „teška

⁵ *Ibid.*, član 174.

⁶ *Ibid.*, član 175.

⁷ *Ibid.*, član 177.

⁸ *Ibid.*, član 178.

⁹ *Ibid.*, član 178.

kršenja međunarodnog humanitarnog prava, tj. očigledne i evidentne teške posljedice po žrtve, koje imaju pojedini subjekti – zaštićena lica i zaštićeni objekti, a koje su nastale u određenim događajima i na određeni način najneposrednije povezane sa oružanim sukobom...“¹⁰ Brojne znanstvene discipline u svom predmetu istraživanja mogu imati ili već imaju za predmet istraživanja i izvršene zločine. Važno je naglasiti kako zločin genocida i zločini protiv čovječnosti teorijski mogu biti izvršeni i za vrijeme oružanog sukoba i u mirnodobsko doba. Međutim, ratni zločini su isključivo vezani sa stanjem oružanog sukoba, tako da „u odsustvu oružanog sukoba i odgovarajuće veze između radnji i propuštanja optuženog i tog sukoba, nije moguće počiniti ratni zločin.“¹¹

Imajući u vidu navedene činjenice, evidentno je da je znanstveno istraživanje zločina multidisciplinarno istraživanje, uz primjenu i korištenje raznovrsnih metoda znanstvenog istraživanja. Pod pojmom metode se podrazumijeva „složen sistem logičkih pravila, naučnih saznanja o predmetu i metodu i tehnika kojima se stiče naučno saznanje.“¹²

Također, važno je naglasiti kako niti jedno znanstveno empirijsko istraživanje nije znanstvenog karaktera ukoliko prethodno nije pripremljeno i realizirano na osnovu trajnog projekta istraživanja (modela tipskog projekta znanstvenog istraživanja). To znači, da je znanstveno istraživanje bez projekta znanstvenog istraživanja, kao osnove znanstvenog istraživanja, ustvari kvazi-istraživanje. Budući da je znanstveno istraživanje zločina pretežno empirijskog karaktera, samim time je neophodno pri takvim istraživanjima korištenje i primjena adekvatnih metoda znanstvenog istraživanja.

1. Metode znanstvenog istraživanja

U okviru savremene metodologije društvenih znanosti univerzalno je prihvaćena klasifikacija metoda znanstvenog istraživanja na dvije skupine, i to: 1) općeznanstvene (općesaznajne, osnovne) metode i 2) metode pribavljanja i obrade podataka. Općeznanstvene (općesaznajne, osnovne) metode su one koje se „mogu primjeniti u istraživanju predmeta svih nauka.“¹³ Zbog toga ove metode imaju prefiks “opće”.

Navedenu klasifikaciju znanstvenih metoda na prostorima bivše Jugoslavije u

¹⁰ S. Čekić/Dž. Termiz, Žrtve zločina u Sarajevu 1992-1996. – Naučnoistraživački projekt, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu/ Kult B, Sarajevo 2007, 15.

¹¹ Z. Seizović, *Međunarodno humanitarno pravo*, Dobra knjiga, Sarajevo 2016, 166.

¹² Dž. Termiz, *Metodologija društvenih nauka*, NIK “Grafit“, Lukavac 2009, 264.

¹³ Dž. Termiz, *Osnovi metodologije socijalne psihologije*, Amos Graf, Sarajevo 2013, 161.

upotrebu je uveo beogradski profesor Bogdan Šešić¹⁴ u nekoliko svojih kapitalnih djela iz oblasti metodologije društvenih znanosti.

Ključni kriterij ove klasifikacije i podjele znanstvenih metoda istraživanja jeste „obuhvatnost i svrha“, iako je evidentno da ovaj kriterij „nije potpuno dosljedno primjenjen.“¹⁵

U istraživanju zločina kao društvene pojave, pored općeznanstvenih (općesaznajnih, osnovnih) metoda znanstvenih istraživanja, koriste se neizostavno, čak i prevashodno, metode pribavljanja podataka. Metode pribavljanja podataka su „pretežno, ali ne i isključivo, metode kojima se pribavljaju podaci (shvaćeni kao parcijalna saznanja o manifestacijama pojave, pri čemu manifestacije pojave shvatamo kao indikatore – pokazatelje postojanja, aktivnosti i svojstava pojave, njenih odnosa i veza, uloga i funkcija).“¹⁶

2. Metode pribavljanja podataka u istraživanju zločina

Imajući u vidu činjenicu da je zločin empirijska pojava (pojava koja se manifestira u konkretnoj društvenoj praksi), nezaobilazna je primjena metoda pribavljanja podataka prilikom takvih znanstvenih istraživanja. Već smo naglasili kako je znanstveno istraživanje zločina samo po sebi složeno znanstveno istraživanje po svom obimu i karakteru, zbog širokog spektra manifestacija te pojave (obrazaca zločina). Samim time, neophodna je primjena metoda kojima će se potpuno i istinito (tačno) spoznati sve relevantne činjenice i podaci o manifestaciji te pojave u društvenoj praksi. Upravo su metode pribavljanja podataka „opremljene tehnikama (postupcima i instrumentima) neophodnim za pribavljanje podataka, ali i za njihovo sređivanje i obradu.“¹⁷

Njihova primjena u istraživanju zločina ima još veću ulogu i značaj iz razloga što su te metode relativno prilagodljive (elastične), te pogodne za razne vrste kombiniranja (međusobnih i sa drugim metodama).

Po učestalosti i raširenosti primjene metoda pribavljanja podataka u znanstvenim istraživanjima društva i društvenih pojava, uključujući i zločine,

---

¹⁴ B. Šešić, *Logika*, Naučna knjiga, Beograd 1971; B. Šešić, *Osnovi metodologije društvenih nauka*, Naučna knjiga, Beograd 1974; B. Šešić, *Opšta metodologija*, Naučna knjiga, Beograd 1980; B. Šešić, *Osnovi logike*, Naučna knjiga, Beograd 1983.

¹⁵ „Na primjer nisu samo opštenaučne metode opšteprimjenljive u nauci, već su to i osnovne metode; osim toga i ne opštenaučne metode imaju svojstva metoda pribavljanja podataka i obrade podataka, dok su neke, čak reklo bi se sve metode pribavljanja podataka *opštenaučne*, jer jednostavno ne postoje druge metode pribavljanja podataka. To su posmatranje, eksperiment, ispitivanje, analiza sadržaja dokumenata i studija slučaja...“ (Dž. Termiz, *Osnovi metodologije socijalne psihologije*, Amos Graf, Sarajevo 2013, 161).

¹⁶ *Ibid.*, 162.

¹⁷ *Ibid.*, 162-163.

pouzdano se utvrđuje sljedeći redoslijed ovih metoda:¹⁸ 1) analiza (sadržaja) dokumenata; 2) ispitivanje; 3) posmatranje; 4) eksperiment; 5) studija slučaja i 6) biografska metoda.

2.1. Analiza (sadržaja) dokumenata

Analiza (sadržaja) dokumenata¹⁹ je znanstvena metoda pribavljanja podataka gotovo podjednako primjenjiva kako u teorijskim, tako i u empirijskim znanstvenim istraživanjima, uključujući i znanstveno istraživanje zločina. Jedna je od „najčešćih istraživačkih metoda u savremenim empirijskim istraživanjima društvenih nauka.“²⁰

Ova metoda pribavljanja podataka, u osnovi, temelji se na „sposobnosti ljudi da stvaraju, da proizvode materijalne i duhovne tvorevine – i na pismu i pismenosti, na sposobnostima simboličkog saopćavanja.“²¹

Neki od primarnih izvora informacija i podataka prilikom znanstvenih istraživanja zločina jesu dokumenti različite provenijencije. Tu spadaju dokumenti poput: znanstvena i stručna literatura; naređenja za borbenu dejstva, napadne akcije, borbeno dejstvovanje po ciljevima; direktive; dnevni borbeni izvještaji; zapisnici; osobni zapisi aktera oružanih sukoba; dokumentacija stalnih i privremenih organa vlasti u ratnim uvjetima; strateški i operativni planovi i programi; sheme i drugi grafički prikazi; legitimacije; potvrde; fotografije; svjedočanstva; uvjerenja; medicinska dokumentacija; medijske objave; izjave preživjelih žrtava i očevidaca zločina; izjave zarobljenih pripadnika vojnih formacija i civilnih zarobljenika,... Svi navedeni dokumenti u svojoj sadržini omogućavaju spoznaju o karakteru, načinima, okolnostima, odnosima, kao i akterima i njihovom ponašanju prilikom izvršenja zločina.

Analizama navedenih i drugih dokumenata „političke prirode, kao što su stenogrami, zapisnici, direktive, statuti, programi, medijske izjave i sl., moguće je prepoznati i odvojiti istinito i istinitije od manje istinitog ili lažnog, a katkad utvrditi i potpuni izostanak informacije ili beleške o nekom događaju, iako bi, po

¹⁸ Dž. Termiz, *Metodologija društvenih nauka*, NIK “Grafit“, Lukavac 2009, 268. Potrebno je naglasiti kako nema niti pune saglasnosti znanstvenika i istraživača o tome da navedene metode doista i jesu metode pribavljanja podataka. Međutim, ovom prilikom nećemo ulaziti u takve šire rasprave i analize.

¹⁹ „Dokument – svaka ljudska tvorevina čijim se proučavanjem može dobiti određeno obavještenje o ljudima i ljudskom društvu“ (Dž. Termiz, *Osnovi metodologije socijalne psihologije*, Amos Graf, Sarajevo 2013, 180).

²⁰ N. Kurtić, *Kvantitativna i kvalitativna analiza sadržaja*, University press – Magistrat izdanja, Sarajevo 2017, 9.

²¹ Dž. Termiz, *Metodologija društvenih nauka*, NIK “Grafit“, Lukavac 2009, 267.

prirodi stvari, logično bilo da postoji.“²²

Međutim, primjena samo ove metode u znanstvenom istraživanju, uključujući i istraživanje zločina, je „nedovoljno za cijelovito upoznavanje sistema društvenog općenja.“²³

Od kvalitativne i kvantitativne analize (sadržaja) navedenih dokumenata, ovisi i uspješnost, ali i tačnost i istinitost rezultata samih znanstvenih istraživanja. Osobito zbog činjenice što je fenomen zločina osjetljiv i složen problem. Od njegovog tačnog, istinitog i kvalitetnog predstavljanja ovise kasniji mnogi drugi procesi. Stoga je pred znanstvenicima i istraživačima, ali i pravnica, izuzetno složen i zahtjevan zadatok pravilna i tačna analiza (sadržaja) raspoložive dokumentacione građe o određenom zločinu/ima. Isto tako, ova metoda je veoma pogodna za „rekonstruktivna (istorijska) istraživanja, aktuelna dijagnostička i prognostička istraživanja“²⁴, što je od ogromne važnosti za pravnike, prilikom suđenja počiniocima zločina u vrijeme oružanih sukoba.

Provodenjem kvalitativne analize (sadržaja) dokumenata se, dakle, omogućava znanstvena spoznaja o konkretnoj stvarnosti, tj. u našem slučaju o počinjenom zločinu/ima. Stoga, ova metoda, kao i ostale pobrojane metode pribavljanja podataka s razlogom nose epitet „empirijske metode“.

2.2. Ispitivanje

Metoda ispitivanja je, u današnjem vremenu, veoma zastupljena i privlačna metoda pribavljanja podataka u znanstvenim istraživanjima. Temelji se na međusobnoj komunikaciji (razgovoru) osoba, gdje su akteri razgovora ispitivač i ispitanik, tj. onaj koji ispituje i onaj koga se ispituje.

Ispitivanje je, u suštini, „postupak prikupljanja podataka posredstvom verbalne komunikacije, koja se uspostavlja između istraživača i lica za koje se pretpostavlja da te podatke može da pruži.“²⁵

Ovom metodom se neposredno, ali i posredno pribavljaju podaci i informacije o određenim (predmetnim, istraživanim) društvenim pojavama. Ispitivanje se, kao takvo, ostvaruje „postavljanjem pitanja, jasnog i smislenog, ispitaniku koji po svojoj volji, svjesno odgovara.“²⁶

---

²² M. Pajović, „Primena metode analize sadržaja (dokumenata) u proučavanju arhivske građe“, *Vojno delo*, Vol. 64, 3/2012, 402-417.

²³ F. Saltaga, *Metodologija društvenih nauka*, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo 2009, 85.

²⁴ Dž. Termiz, *Osnovi metodologije socijalne psihologije*, Amos Graf, Sarajevo 2013, 180.

²⁵ Ž. Adamović et al., *Metodologija i tehnologija izrade naučnih radova*, Univerzitet za poslovni inženjering i menadžment, Beograd 2017, 104, prema: D. Mihailović, *Metodologija naučnih istraživanja*, Fakultet organizacionih nauka Univerziteta u Beogradu, Beograd 1999.

²⁶ Dž. Termiz, *Metodologija društvenih nauka*, NIK „Grafit“, Lukavac 2009, 273.

Dakle, prilikom korištenja ove metode u znanstvenim istraživanjima, neophodno je prethodno obezbjediti sagovornika (učesnika, ispitanika) koji će na to pristati dobrovoljno, tj. svojom voljom. To više zbog tačnosti i istinitosti podataka i informacija koje će se pribaviti na takav način. Postoje i situacije kada se ispitanik prinuđava odgovarati na određena (neugodna) pitanja, primjerice u policiji, na sudu i slično, ali je u tom slučaju potrebno sve pribavljenе podatke dodatno ispitivati i analizirati njihovu tačnost i istinitost.

Evidentno je da je ispitivanje „samo jedna, veoma složena metoda istraživanja moguća samo tamo gdje postoji svjesna smislena verbalna komunikacija.“²⁷ U svim drugim situacijama, ova metoda pribavljanja podataka nije pogodna. Znanstvena istraživanja uz primjenu metode ispitivanja „po vrsti pripadaju empirijskim istraživanjima kojima se obuhvataju društvene pojave“²⁸, a takva pojava su i izvršeni zločini.

Metoda ispitivanja se sastoji od svoje dvije osnovne tehnike, a one su: anketa i intervju. Anketa kao tehnika pribavljanja podataka se rijetko ili gotovo nikako primjenjuje u istraživanju zločina, zbog specifičnosti same društvene pojave, a o čemu se u početku detaljno govorilo.

Prilikom provođenja znanstvenih istraživanja zločina kao društvene pojave, pretežno se primjenjuje tehnika intervjua u svojim različitim formama i oblicima. Oni mogu biti „dirigovani gdje su ograničena prava ispitanika i ispitivača. Ispitivanje može biti pojedinačno, grupno i kolektivno.“²⁹

Sama tehnika intervjua se u istraživanju zločina primjenjuje, pretežno, prilikom uzimanja usmenih izjava preživjelih žrtava i očevidaca samih zločina. Te poslove obavljaju prethodno educirani, obučeni i sposobljeni intervjueri na terenu ili u uredima (ako je žrtva – svjedok pozvana od strane nadležne institucije ili dobrovoljno prihvati doći i dati svoj iskaz). U praksi istraživanja zločina pretežno se primjenjuje tzv. usmjereni orijentacioni intervju (pripremljena osnova za razgovor). Usmjereni orijentacioni intervju se osobito primjenjuje kod pribavljanja informacija i podataka o žrtvama zločina. Međutim, pored te osnovne namjene, može se koristiti i za pribavljanje podataka o ratnim štetama i razaranjima privatne i druge, pokretne i nepokretne imovine, infrastrukture i slično.

U znanosti i praksi se, veoma često, za tehniku intervjuua koristi i naziv “naučni razgovor“³⁰ između ispitivača i ispitanika (intervjuera i intervjuiranog).

---

²⁷ Dž. Termiz, *Osnovi metodologije socijalne psihologije*, Amos Graf, Sarajevo 2013, 173-174.

²⁸ Z. Grandov, T. Radovanović, „Korišćenje naučnih metoda u društvenim istraživanjima“, *Pravo – teorija i praksa*, 1-3/2016, 1-11.

²⁹ Ž. Adamović et al., *Metodologija i tehnologija izrade naučnih radova*, Univerzitet za poslovni inženjering i menadžment, Beograd 2017, 106.

³⁰ „Pod naučnim razgovorom (ili intervjuom) se definira svako prikupljanje podataka putem govornog općenja, s ciljem da se dobijena obavještenja upotrijebi u naučne svrhe“ (F. Saltaga, *Metodologija društvenih nauka*, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo 2009, 75).

2.3. Posmatranje

Znanstveno posmatranje kao metod pribavljanja podataka se, najopćenitije, definira kao „prikupljanje podataka o pojavama putem njihovog neposrednog čulnog opažanja.“³¹ Metodom posmatranja se „na sistematizovan način prikupljaju podaci koji reprezentuju pojavu koja se istražuje.“³²

Ova metoda se rjeđe koristi u društvenim znanostima, osim u istraživanju empirijskih društvenih pojava. Međutim, iako su i zločini empirijska društvena pojava, zbog same specifičnosti i prirode te pojave, gotovo da je nemoguće ili veoma teško i limitirajuće uopće primjeniti ovu metodu u takvima situacijama.

Implementiranje metode posmatranja može se „obaviti kroz nekoliko koraka, pri čemu osnovu čini sistematsko bilježenje podataka i njihovo klasifikovanje... Istraživač obično bilježi i svoje komentare, tako da sagledava svoj saznajni put i pogreške na njemu.“³³

Rijetke su situacije da istraživač, prethodno dobro obučen i pripremljen, učestvuje neposredno u čulnom opažanju i posmatranju izvršenja zločina. Jedini koji se mogu naći u takvima situacijama i bilježiti ono što vide, su sami akteri oružanih sukoba. Nerijetke su situacije gdje primjerice zarobljenici ili druge osobe koje se skrivaju na određenim lokacijama, posmatraju izvršenje zločina. Međutim, te osobe nisu istraživači, niti su u mogućnosti bilježiti ono što posmatraju, pa se, samim time, ne može govoriti o eventualnoj primjeni ove metode u istraživanju zločina. Takve osobe, kasnije, samo mogu, u svojstvu svjedoka, dati svoje usmene i pisane iskaze i izjave o onome što su vidjeli ili čuli, što se u praksi procesuiranja i suđenja za počinjene zločine izuzetno mnogo koristi kao dokazno sredstvo. Svjedoci su „fizička lica koja pred organom koji vodi postupak saopštavaju svoja opažanja o činjenicama iz prošlosti. Svjedok može biti svako lice koje je bilo sposobno da opazi činjenicu o kojoj treba da svjedoči i koje je u stanju da to svoje opažanje saopšti... Svjedoci ne treba da donose zaključke i da daju svoja mišljenja o nečem, nego treba samo da posvjedoče ono što su svojim čulima u stanju da opaze.“³⁴

Primjerice, prema Državnoj strategiji za rad na predmetima ratnih zločina, svjedoci predstavljaju „najznačajnije i najviše korišteno dokazno sredstvo koje se izvodi pred sudovima u BiH u predmetima ratnih zločina. Imajući u vidu ulogu koju svjedoci imaju za vođenje i ishod suđenja za djela ratnih zločina, a koja

³¹ *Ibid.*, 67.

³² Z. Grandov, T. Radovanović, „Korišćenje naučnih metoda u društvenim istraživanjima“, *Pravo – teorija i praksa*, 1-3/2016, 1-11.

³³ Ž. Adamović et al., *Metodologija i tehnologija izrade naučnih radova*, Univerzitet za poslovni inženjerинг i menadžment, Beograd 2017, 98.

³⁴ M. Kamarić/ I. Festić, *Upravno pravo – opći dio*, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo 2009, 410.

je ponekad od presudnog značaja za uspješno okončanje predmeta, veoma je bitno osigurati da se uspostavi atmosfera u kojoj će svjedoci slobodno davati izjave bez straha od prijetnji ili pritisaka koje mogu ugroziti njihov ili život njima bliskih osoba.³⁵ Svjedoci ratnih zločina stoga spadaju u red osjetljivih, pa čak i zastrašenih svjedoka, što implicira neophodnost posebnog pristupa takvim svjedocima.

Striktna i cjelovita primjena metode posmatranja u istraživanju zločina je itekako ograničena. Postoji izuzetak u smislu da istraživač, ukoliko prilike dozvole, ode odmah na lice mjesta nakon izvršenih zločina i osmotri i zabilježi ono što vidi (uviđajem). U toj situaciji radi se o „posrednom posmatranju prošle društvene pojave“³⁶, a ne o posmatranju aktualne pojave (samog čina izvršenja zločina).

U savremeno doba, moguće su i situacije posmatranja pojave bez učestvovanja i prisustvovanja. Tu se prvenstveno misli na posmatranje uz pomoć i primjenu (posredstvom) savremenih tehničko-tehnoloških uređaja i aparata. Zbog specifičnosti zločina, ovakav vid posmatranja mogao bi u budućnosti biti moguć i primjenjiv. Aktualno, to je još uvijek prisutno izrazito ograničeno i u malom (zanemarivom) broju slučajeva i situacija.

Savremeni oružani sukobi u svijetu se vode izrazito skupim i složenim borbenim sredstvima. Na djelu je široka upotreba sofisticiranih borbenih tehnika, a sve zahvaljujući razvoju tehnike i tehnologije. Tako je „razvoj moderne senzorske tehnike i precizno navođenog zrakoplovnoga raketnog i bombarderskog naoružanja doveo (je) do toga da se rješenja ratnih sukoba postižu uz pomoć oružnih sustava, umjesto vojnika na zemlji. Zrakoplovstvo je zasad glavni nositelj udara uz pomoć precizno navođenih raketa i bombi.“³⁷

Moderne komunikacijske tehnologije omogućavaju „brzo prenošenje slike rata s različitim mjestima u ratnoj zoni (kopna, zraka, mora ili s pojedinog borbenog sustava)... Za cijelovito razumijevanje oružanog sukoba potrebno je televizijsko izvještavanje u realnom vremenu uzeti s rezervom te se dodatno informirati o ratnim događajima iz drugih medija, ponajprije novih medija koji omogućuju dvosmjernu komunikaciju. Vojska i nadalje velik dio kontrole provodi ograničavanjem pristupa novinara ratnoj zoni. Ograničava se pristup bojištu zbog straha da se u javnosti ne pojave neželjene slike ratnih strahota što bi moglo ozbiljno uzdrmati javnu potporu ako se preuranjeno dozna istina.“³⁸

³⁵ Državna strategija za rad na predmetima ratnih zločina, 29 (Izvor: http://www.mpr.gov.ba/web_dokumenti/Drzavna%20strategije%20za%20rad%20na%20predmetima%20RZ.pdf)

³⁶ Dž. Termiz, *Metodologija društvenih nauka*, NIK „Grafit“, Lukavac 2009, 268.

³⁷ D. Vuković, *Interoperabilnost NATO-ovih snaga*, 2007 (Izvor: http://www.hrvatski-vojnik.hr/hrvatski-vojnik/1342007/i_nato2.asp).

³⁸ „Cenzura je usmjerena na kontrolu nad slikama iz ratne zone koje stvaraju jake emocije i time preplavljaju razum. Pogledom u budućnost, očigledno je da će vojna služba zadužena za

2.4. Eksperiment

Da bi se moglo u potpunosti razumjeti i spoznati primjena metode eksperimenta u društvenim znanostima, neophodno je prethodno znati određenje i definiranje tog pojma. Tako, prema Fuadu Saltagi³⁹, eksperiment se, u najopćenitijem smislu, definira kao „naučno posmatranje u precizno određenim i kontroliranim uslovima, s ciljem da u ispitivanoj oblasti utvrdi ili provjeri postojanje i prirodu nekog pretpostavljenog uzročnog odnosa.“ Nadalje, prema Vojinu Miliću⁴⁰, eksperiment je „metoda u kojoj se vještački, eksperimentalnim činiocem, izaziva eksperimentalna situacija kojom se ciljano upravlja i na osnovu čijih se rezultata formira ključno saznanje.“ Također, eksperiment se određuje i kao „jedan od ključnih koraka u znanstvenoj metodi i može se definirati kao organizirani skup procedura kojima se želi utvrditi da li hipoteza može riješiti problem.“⁴¹

Kada je u pitanju istraživanje zločina, činjenica je kako je potpuno neumjesno i neracionalno umjetno (vještački) izazivati situacije oružanih sukoba i izvršenih zločina kao njihovih rezultata. Iako je metod eksperimenta isključivo metoda empirijskog istraživanja, saznanja i pribavljanja podataka, a i zločini također empirijska pojava, to samo po sebi ne znači da se ova metoda može primjeniti za pribavljanje podataka o zločinima. Ono što se, eventualno, može uraditi jeste kasnija (naknadna) simulacija ili demonstracionih ogleda (eksperimentalne metode ogleda) stvarnih događaja.

Općenito promatrano, ova metoda nije našla svoju punu primjenu u istraživanju zločina. Nesuvlismo je i govoriti o eksperimentima koji bi podrazumijevali smrtne ishode ili povređivanje osoba. Zato, eksperiment uopće „nije ni približno jednako pogodan za istraživanja u svim naukama koje se ubrajaju u društvene, kao što nije jednako pogodan za istraživanje svih predmeta istraživanja.“⁴² Jedan od takvih predmeta istraživanja gdje metod eksperimenta kao metod pribavljanja podataka

185

---

promidžbu imati sve težu zadaču zbog novih medijskih tehnologija koje novinarima omogućuje brz prijenos različitih informacija koje će biti vrlo teško kontrolirati. Možemo očekivati da će vojska za vrijeme vojnih operacija, u nedostatku drugog rješenja, civilno stanovništvo deportirati iz područja ratnih operacija i omogućiti pristup mjestu događaja tek kada bude sve „čisto“ te se zauzimati za izvještavanje sa sigurnog mesta i samo preko vojnog press-centra. Novinarski bi rad na terenu mogli preuzeti vojni izvjestitelji kao službeni očevici, a to bi značilo povratak na sami početak ratnog izvještavanja liшенog novinara s prvih crta bojišnice. Tada bi ratno izvještavanje bilo pod ozbiljnom sumnjom u vjerodostojnost izvještavanja o ratnim događajima“ (J. Čerina, „Ratno izvještavanje u kontekstu suvremenih oružanih sukoba i novih medijskih tehnologija“, *Polemos*, 15, 1/2012, 101-117).

³⁹ F. Saltaga, *Metodologija društvenih nauka*, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo 2009, 105.

⁴⁰ V. Milić, *Sociološki metod*, Nolit, Beograd 1978, 679-712.

⁴¹ M. Šolić, *Uvod u znanstveni rad* (interna skripta), Sveučilište u Splitu, Split 2005, 17.

⁴² Dž. Termiz, *Metodologija društvenih nauka*, NIK “Grafit“, Lukavac 2009, 286.

nije pogodan jeste i istraživanje zločina kao društvene pojave.

Jednako tako, važno je naglasiti kako „eksperiment na ljudima ustvari predstavlja zločin protiv čovječnosti.“⁴³ U razvoju čovječanstva zabilježeni su i takvi primjeri. Naime, nedopušteno eksperimentiranje na ljudima spada u „ostala nečovječna djela slične naravi kojima se namjerno uzrokuje teška patnja, teška ozljeda odnosno povreda duševnog ili tjelesnog zdravljia, dok je alternativa supsumciji eksperimenta pod ovu generalnu klauzulu tretiranje istih kao mučenje, dakako, ukoliko su ispunjene prepostavke da se eksperimentiranje smatra mučenjem.“⁴⁴

Primjerice, u vrijeme Drugog svjetskog rata u Njemačkoj su provođeni vojni i medicinski eksperimenti, prvenstveno nad Židovima. Vojni eksperimenti imali su za cilj „saznati više o uvjetima s kojima su se tada susretali njemački vojnici pa su tako zatvorenici u logoru Dachau satima bili uronjeni u ledenu vodu, sve dok ne bi umrli od smrzavanja, kako bi se otkrilo koliko bi dugo njemački piloti preživjeli u ledenom Sjevernom moru nakon eventualnog rušenja zrakoplova.“ S druge strane, u logorima su provođeni i „tzv. medicinski eksperimenti radi razvoja i testiranja lijekova i metoda liječenja za bolesti i ozljede s kojima su se susretali njemački vojnici.“⁴⁵

Kako je prethodno u radu navedeno, u članu 173, stav c) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine stoji da je ratni zločin protiv civilnog stanovništva i: „c) ubijanje, namjerno nanošenje osobi snažnog tjelesnog ili duševnog bola ili patnje (mučenje), nečovječno postupanje, biološki, medicinski ili drugi znanstveni eksperimenti, uzimanje tkiva ili organa radi transplantacije, nanošenje velikih patnji ili povreda tjelesnog integriteta ili zdravljia.“⁴⁶

Činjenica je da je napredak i razvoj znanosti provođenjem teorijskih i empirijskih istraživanja „potreban u konačnici i zbog pojedinca samog, ali to se istraživanje ne bi smjelo provoditi na uštrb tog istog pojedinca“⁴⁷, ma kakvi se podaci iz takvog istraživanja mogli pribaviti i zaključci mogli izvesti.

⁴³ S. Roksandić-Vidlička/ V. Galijot, „Eksperimenti na ljudima kao zločin protiv čovječnosti: od Nürnberškog medicinskog suđenja do predmeta Pfizer“, *Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske*, Vol. VII, 1/2016, 186-253.

⁴⁴ *Ibid.*, 186-253.

⁴⁵ „Tako je, zbog širenja tuberkuloze, nacistički liječnik Heissmeyer u logoru Neuengamme u blizini Hamburga provodio eksperimente da bi ustanovio postoji li prirodni imunitet na tu bolest. Smatrao je da tuberkuloza u osnovi nije zarazna bolest već pogarda iscrpljene organizme, a naročito one lošije kakve imaju Židovi“ (T. Štojs, „Istraživanja na ljudskim subjektima – povijesni razvoj, načela i primjeri neetičnih postupanja“, *Nova prisutnost*, 12, 1/2014, 91-111).

⁴⁶ *Krivični zakon Bosne i Hercegovine* (“Službeni list Bosne i Hercegovine, broj 03/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 08/10).

⁴⁷ S. Roksandić-Vidlička/ V. Galijot, „Eksperimenti na ljudima kao zločin protiv čovječnosti: od Nürnberškog medicinskog suđenja do predmeta Pfizer“, *Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske*, Vol. VII, 1/2016, 186-253.

2.5. Studija slučaja

Ova metoda pribavljanja podataka je izrazito zastupljena u istraživanju zločina. Njome posebno operira područje krivičnog prava, kao posebna grana prava, koja izučava krivična djela. Također, s druge strane, kriminološka znanost se bavi izučavanjem uzroka koji su doveli do počinjenja krivičnih djela. Po svojim obilježjima i karakteristikama, spada u „operativne, konceptualne, empirijsko-teorijske metode istraživanja.“⁴⁸

Metoda studije slučaja sastoji se od „niza istraživačkih postupaka usredotočenih na rješavanje problema nekog pojedinačnog sustava u kontinuumu njegovih situacija.“⁴⁹

U kriminologiji, koja, kao što smo rekli osobito koristi metodu studije slučaja u istraživanju krivičnih djela i zločina, ova metoda se provodi prema četiri pravila, i to:⁵⁰

1. Pravilo razine tumačenja – metoda studije slučaja osobito se koristi u izučavanju počinitelja krivičnih djela i zločina kao pojedinca;
2. Pravilo prvenstva deskripcije – prije tumačenja mora se napraviti potpuni opis činjenica;
3. Pravilo odstranjivanja određenih tipova – u svakom slučaju mora se razvrstati zločinca, pripada li patološkim prijestupnicima ili pripada prijestupnicima koji su se svjesno opredijelili za kriminal i zločin;
4. Pravilo diferenciranog prilaza – individualiziranje razlika u stupnju i usponu prijestupnika i neprijestupnika (zločinca i nezločinca).

5. Metoda studije slučaja koristi se, pored ostalog, saznanjima i spoznajama i drugih metoda pribavljanja podataka, prije svih metode analize (sadržaja) dokumenata. Korištenjem ove metode u istraživanju zločina, pa i zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, rezultira logičkom matricom „u kojoj su u suodnosu prikazane (spomenute) kategorije: masakr, pokolj, krvoproljeće kao glavni portret zločina, psihički problemi, alkoholizam, agresivnost, neadekvatna i nepravovremena društvena reakcija,...“⁵¹

6. Značajan je broj savremenih znanstvenih i stručnih radova iz oblasti istraživanja zločina u kojima je primjenjena metoda studije slučaja. Povećan interes za primjenu ove metode u znanstvenim istraživanjima zločina je osobito

187

⁴⁸ Dž. Termiz, *Metodologija društvenih nauka*, NIK „Grafit“, Lukavac 2009, 301.

⁴⁹ „Jedinični sustav može biti pojedinac, obitelj, socijalna skupina, organizacija ili njen dio, te politička zajednica. Svaki od ovih subjekata je zasebna jedinica i kao takva predmet istraživanja pomoću metode slučaja“ (M. Biličić, „Metoda slučaja u znanosti i nastavi“, *Pomorstvo*, God. 19, 2005, 217-228).

⁵⁰ *Ibid.*, 217-228.

⁵¹ K. Borovec, „Studija slučaja kroz analizu medijskog sadržaja – zločin Ivana Korade“, *Kriminologija i socijalna integracija*, Vol. 20, 20/2012, 1-13.

izražen zbog toga što se činjenice o izvršenim zločinima, primjenom ove metode, lakše približavaju široj društvenoj javnosti. Mnogo je lakše na konkretnom primjeru ili slučaju izvršenog zločina, ne samo doći do relevantnih općenitijih saznanja, već i približiti interesantima ono što se stvarno (konkretno) dogodilo. Kroz prezentiranje više pojedinačnih studija slučaja izvršenih zločina, moguće je stvoriti jednu opću sliku dešavanja (izvršenih zločina) na širem teritoriju (prostoru), nad širom društvenom skupinom ili nad više različitim pojedinaca.

7. Također, već je ranije naglašeno da se primjenom ove metode spoznaju i karakterne osobine i ponašanja samih zločinaca ili skupine njih. Tako se mogu raditi daljnje komparacije, te otkrivati veze i odnosi koji produciraju zločinačka djelovanja i ponašanja. Radi se o tome da se „svaki slučaj (se) posebno istraži, pa se rezultati istraživanja povežu i dobije se saznanje o bitnim svojstvima istraživanje pojave.“⁵²

Zbog složenosti i specifičnosti zločina kao društvene pojave, te samim time i složenosti znanstvenih istraživanja te pojave, metod studije slučaja evidentno može biti od koristi za potpuno i cijelovito konstruiranje slike i pribavljanje podataka potrebnih za zaključivanje. Put je, dakle, trasiran induktivno. To znači da se od istraživanja i spoznavanja više pojedinačnih slučajeva izvršenih zločina ide kao spoznavanju šire slike, tj. spoznavanju i određenih istovjetnosti koje mogu doprinijeti lakšem i potpunijem razumijevanju izvršenih zločina na širem planu.

2.6. Biografska metoda

Pojedini znanstvenici i istraživači biografsku metodu pribavljanja podataka uklapaju (integriraju) u okvire metode analize (sadržaja) dokumenata, budući da su im „postupci, tehnike i instrumenti isti, samo su dokumenti specijalizovani.“⁵³

Kod biografske metode se, međutim, koriste isključivo izvorni biografski dokumenti, na osnovu kojih se može spoznati i otkriti životni put i pravac autora tih dokumenata.

U sociologiji se biografska metoda definira kao „oblik istraživanja pri kojemu se radi rješenja nekog problema skupljaju isključivo materijali koji sadrže ljudske iskaze o sudjelovanju u zbivanjima i procesualnim događajima. Temeljem tih izvještaja opisuju se procesi i oblikuju objasnidbeni modeli.“⁵⁴

Važno je naglasiti kako je „osnovna ideja, na kojoj se zasniva koncepcija (ove) metode, da se saznaju istinite i što potpunije biografije subjekata i da se posredstvom individualnih biografija saznaju odredbe raznih zajednica, grupa,

---

⁵² Dž. Termiz, *Osnovi metodologije socijalne psihologije*, Amos Graf, Sarajevo 2013, 184.

⁵³ *Ibid.*, 182.

⁵⁴ G. Abramac, „Jezične biografije učenika Jidiša“, *JOUR*, 2016, str. 571-579.

itd.“⁵⁵

U suštini, ovu metodu karakterizira „komparativno izučavanje biografija tipičnih predstavnika nekog društvenog trenda ili određene društvene profesije... Metodološki pristup biografskog istraživanja nastoji prikupiti podatke iz života određene osobe pomoću kojih smo rekonstruirali njihovo prošlo iskustvo.“⁵⁶ Kod primjene ove metode u istraživanju zločina, istražuju se biografije naredbodavaca i izvršilaca zločina, osobito komandnog kadra.

Cilj ovakvog pristupa je, prema Gabrijelu Rozentalu (*Gabriele Rosenthal*) „postići razumijevanje društvenih stvarnosti.“⁵⁷

Imajući u vidu navedene specifičnosti i karakterna obilježja ove metode pribavljanja podataka, evidentno je kako je ona primjenjiva u istraživanju zločina. Naime, posebno važan i značajan aspekt i segment kod istraživanja zločina jeste spoznati same naredbodavce i izvršioce zločina (njihove karakterne osobine, ponašanja, postupanja, razumijevanja stvari i događaja, itd.). Dolazak do tih saznanja pomaže u potpunijem i cijelovitijem sagledavanju svakog zločinca i svakog izvršenog zločina. Moguće je doći do odgovora na mnoga pitanja, poput: šta je uzrok zločinačkog ponašanja, koji su motivi, ciljevi, način izvršenja zločina i slično.

Do biografskih izvora za potrebe istraživanja zločina je moguće doći, kako u vrijeme kad se vrše sami zločini, odnosno u toku oružanog sukoba, tako i u vrijeme nakon njih. Biografski dokumenti mogu biti od koristi i za predviđanje (prognozu) mogućih sljedećih koraka i akcija od strane zločinaca. Drugi način jeste zapljenom biografskih dokumenata nakon oružanih sukoba (u mirno doba). U tim situacijama istraživači imaju više prostora i vremena za detaljnju analizu i obradu tih dokumenata, osobito dokumenata naredbodavaca i izvršilaca zločina, gdje je značajno utvrđivanje subjektivnih elemenata zločinaca. To se, na koncu, nudi istražnim i sudskim organima. Takvi organi utvrđuju relevantnost priloženih dokumenata, određuju njihovu dokaznu snagu, te nakon toga provode daljnje istrage i donose odluke o procesuiranju i presuđivanju zločinaca.

ZAKLJUČAK

Empirijska znanstvena istraživanja zločina zahtijevaju primjenu adekvatne metodologije istraživanja. Pored ispunjavanja osnovnih metodsko-metodoloških postavki kao preduvjeta znanstvenog istraživanja te društvene pojave, ključno je i obezbjeđenje načina i metoda pribavljanja podataka. U tom smislu, neophodno je

---

⁵⁵ Dž. Termiz, *Metodologija društvenih nauka*, NIK “Grafit“, Lukavac 2009, 299.

⁵⁶ A. Leburić *et al.*, „Profiliranje umjetničkih identiteta: analiza sadržaja biografskih dokumenata“, *Bišćanski glasci*, 2013, 317-340.

⁵⁷ G. Rosenthal, *Biographical Research*, 2007, u: C. Seale *et al.* (ed.), *Qualitative Research Practice*, Thousand Oaks/Sage Publications, London/New Delhi 2007, 48-65.

korištenje adekvatnih metoda pribavljanja podataka o izvršenim zločinima, kako bi se mogli izvesti relevantni zaključci, te prezentirati široj društvenoj javnosti. Obradene metode pribavljanja podataka, uz primjenu eksperimentalne metode ogleda, ali ne i klasične metode eksperimenta, su primjenjive u istraživanju zločina, s tim što se neke od njih primjenjuju u višem obimu, a neke u manjem. Analizirane metode, izuzev eksperimenta, su pogodne za pribavljanje podataka o manifestaciji društvene pojave zločina. Ti podaci se, u kasnijim fazama i procesima, mogu koristiti u istragama i procesuiranjima zločinaca od strane relevantnih istražnih i sudskih organa. Stoga je neophodno i da sami pravnici poznaju prezentirane metode pribavljanja podataka o zločinima, kako bi u konačnici bile donesene odluke i počinitelji zločina (izvršioci i naredbodavci) bili adekvatno procesuirani i kažnjeni i time zadovoljila pravda i pravičnost, kao jedne od vrhunskih društvenih vrijednosti.

METHOD APPLIANCE AND COLLECTION OF INFORMATION IN RESEARCH ABOUT CRIMES AGAINST HUMANITY AND INTERNATIONAL LAW

ABSTRACT

190

Crimes committed during armed conflicts represent empirical social occurrence which is crucial to be researched both - theoretically and empirically. Since it is about empirical social occurrence, mostly used methods are empirical methods for acquiring data. This is usually done because information gathered must be adequate, true, and correct since in order to be useful in researching and processing commanders and culprits of those crimes. That is why applying this method is crucial in acquiring data in this research of crimes, since its core is full scientific research of that social occurrence, but also further steps in research and court process. In this process we can see appliance of next methods of acquiring information in this crime investigation: document analysis, questioning, observation, experiment, case study, biographic method. It is a general conclusion that using this method of acquiring data helps in complete seeing and constructing an image of crimes committed and culprits that are partially or fully responsible for such inhumane acts, incriminated by international law and national legislation.

Keywords: *research, methods, data acquisition, crimes against humanity and international law, prosecution*